

חינוך

כ"ח בטבת, תשע"ז | גיליון 33

תפיסת השירות הלאומי כחלק מעולמי הדתי

הרב יונה גודמן, מינהל חינוכי - מרכז ישיבות ואולפנות בני עקיבא

הנחת עבודה

בנות דתיות רבות חשות שהבחירה לשרת במסגרת 'השירות הלאומי' היא מעשה אזרחי נאה, כזה שלעתים קרובות מאפשר עשיית חסד חשובה, בין בתחומי החינוך והרווחה ובין כסיוע במסגרות אזרחיות שונות. לשון אחר: הצעירה רואה עצמה כבחורה דתייה, המקפידה על מצוות התורה, ובנוסף (וללא קשר לכך...), מקדישה מזמנה לשירות לאומי, המהווה תרומה אזרחית חשובה בכל מסגרת ותפקיד שבו היא משובצת. הפן הדתי של שירות זה מתגלה, לכל היותר, בהשתתפותה בשיעור 'אורייתא' (שיעור תורה שבועי לבנות שירות לאומי), אך על פי רוב שיעור זה אינו מחובר מהותית לתוכן ההתנדבות שלה.

מתוך הנחת יסוד זו, נרצה להציע נקודת מוצא אחת שכדאי להתחשב בה בעת שאנו משוחחים עם תלמידות המתלבטות בבחירת אופן השירות שלהן. לאחר מכן נאיר הבדל יסודי אחד בין השירות הלאומי ובין מסגרות אחרות, הבדל שראוי שאיש החינוך וההורה יהיו מודעים לו.

נקודת מוצא בהסברה לבנות

אמרה עממית המיוחסת לר' ישראל מסלנט, אבי תנועת המוסר, קובעת כי "הרוצה להתרומם - אל לו לכרות בור לחברו, כי אם להקים במה לעצמו" (הרב דב כ"ץ, פולמוס המוסר, תשל"ב, עמ' 315). יסוד חינוכי זה נכון אף בבואנו לעודד בנות להתגייס לשירות לאומי. אל לו לאיש החינוך להציג את שאר אפשרויות השירות כמקומות שבמסגרתם הכישלון הרוחני מובטח, ואת השירות הלאומי כ'עיר מקלט' שחובה על הבת להתכנס לתוכה כדי להישאר צפונה בחממה דתית. קו הסברה זה הוא נגיטיבי, מעורר נוגדנים וחסר את הסיכוי

"אל לו לאיש החינוך להציג את השירות הלאומי כ'עיר מקלט'."

להישמע כמשכנע באוזניהן של בנות דורנו.

נהפוך הוא: יש להציג את השירות הלאומי כאידיאל שראוי לכתחילה לבכר. הצבא, למשל, היקר לכולנו, ממונה אחרי ככלות הכול על הביטחון. תפקידו לאפשר לחברה ולעם לגדול בבטחה תוך הגנה הן מפני אויבינו מחוץ לגבולות המדינה והן מפני אויבים הגרים בתוכה. אך מי שמשפיע על עצם החברה ותורם לאיכותה אלו (בין השאר) בנות השירות

לעניות דעתנו, עמדה זו מוטעית. 'השירות הלאומי' למסגרותיו צריך להיתפס כחלק מעבודת ה' שלנו. בהיותו השקעה בסיוע לעם ישראל הוא הופך להיות חלק מעולמנו הדתי-יהודי, ומתוך כך: חלק ממימוש רצון ה' בעולם. כן, אפשר להיות 'דתייה רצינית' גם על ידי השקעה בשירות לאומי משמעותי, אף אם לעתים מתגלה קושי (בע"ה, זמני) בהזדהות עם חלקים אחרים של עולמנו הדתי. כל זאת, ברוח דבריו של רמח"ל:

"אלה הם הרועים האמתיים של ישראל שהקדוש ברוך הוא חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים" (מסילת ישרים, פרק יט)

יש גם עמותות שירות לאומי שאינן דתיות במהותן. ראונו לסייע לבנות להבחין בין שני הסוגים). נעמיד אל מול עינינו בת שמשרתת במסירות ובאחריות, ומבצעת את תפקידה על הצד הטוב ביותר. ברם, בה בעת היא נשחקת בצורה משמעותית מבחינה דתית. לצורך הדוגמה, נניח שהיא משרתת בהצטיינות, אך בחרה להפסיק לשמור שבת, ולשנות באופן דרסטי את לבושה בשעות שבהן איננה בתפקיד. אם היא משרתת בצבא, למשל, הרי שנושאים אלו אינם מענייניו. כל עוד הצעירה מרוצה ולא מדווחת על מצוקה כלשהיא, וכל עוד היא מבצעת את שירותה בצורה ראויה, מבחינת המסגרת הצבאית הכול כשורה. בתפיסתו המהותית אין הצבא אחראי על עולמה הרוחני-דתי של הבת.

צאו והשוו בין תיאור זה ובין המתרחש אצל בת המשרתת בשירות לאומי באחת העמותות הדתיות. העמותה תעשה כל

שלא ידה כדי לסייע לבת מבחינה רוחנית. במצב המתואר לעיל, הרכזת המקומית, רכזת האזור, היועצת החינוכית מטעם העמותה, ולעתים אף המחנכת שלה בכיתה י"ב יופעלו בניסיון לראות מה ניתן לעשות כדי לסייע לבת מבחינה רוחנית. הרי גם העמותה מאמינה כי השירות עצמו הוא חלק מעולמנו הדתי וחלק מעבודת ה' של הבת. ממילא, לא יעלה על הדעת לעמוד מנגד במקרה שעולמה הדתי נשחק, חלילה.

סוף דבר, קשיים ומקום לשיפור יש כנראה בכל מסגרת. ניתן בנקל להציג סיפורים על קשיים משמעותיים של בנות, הן במסגרות צבאיות והן במסגרות אזרחיות. על הכול צריך לעורר ואת הכול צריך לתקן. זאת ועוד: לאחר מעשה, כל בת היא בתנו, וננסה ללוותה ולסייע לה, להאיר לה פנים ולחזקה, בכל מסגרת שירות שתבחר.

אך יש משמעות למטרה הראשית של המסגרת (בניין לב האומה), ויש משמעות לדרך שבה מציגים את השירות לבנות (לא כברירת מחדל אלא לכתחילה). ייתן ה' ונראה נחת מכל בנותינו, ושירותן יוסיף לא רק לבניין האומה אלא גם לבניין זהותן ועולמן האישי.

הלאומי. הבחירה להקדיש זמן לעיסוק בנתינה (בכל מסגרות השירות הלאומי) ובחסד לאנשים יקרים (בחלק גדול מהמסגרות) היא בחירה לעסוק בחזית של החברה הישראלית. בניו של אברהם אבינו הם, בין השאר, רחמנים וגומלי חסדים (יבמות עט), וכך גם בנותיו...

כשם שבתנועת הנוער מבינים את מרכזיות תפקידיהם של המדריך והמדריכה, והרוב מבקש להשתלב דווקא בתפקידים אלו - כך הדבר גם ברמה הלאומית. הגנה על המדינה היא ערך חשוב מאוד, אך שירות שמהותו שותפות בבניית אופיה ותכניה, ובמרכזו תרומה למען אחדותה - הוא ההתגייסות לחזית האומה ולמסד עתידה. המשימה קשה כי איננה עטופה בהילה המלווה את זו הלוברשת מדי צה"ל, אך הבדל זה דווקא מעצים את הגבורה הנדרשת כדי להתגייס לחזית, אף בבגדים אזרחיים.

סוף דבר, בתוך מערך השירות הלאומי חלק מהליך חיפוש מקום שירות מכונה 'סיירת'. לעניות דעתנו, השירות הלאומי כולו הוא סיירת. הצטרפות אליו היא בחירה לשרת בחזית, בלב ההשפעה על עיצוב פניה הרוחניים והחברתיים של החברה הישראלית. על כן, עלינו להציג את הבחירה לשרת בשירות לאומי כדבר בעל ערך רב, ולהבהיר שזו זכות ולא ברירת מחדל.¹ דווקא מסר אמתי זה עשוי להתקבל על דעתן של חלק מבנות הדור הצעיר, המלא באידיאלים וברצון מבורך לפעול למען העם והמדינה.

דגש חשוב למחנך ולהורה

במסגרת קצרה זו נסתפק בנקודה חשובה אחת נוספת, נקודה ייחודית למסגרות השירות הלאומי הדתיות (ודוק):

1. עלינו לחנך לראות בשירות הלאומי ובשיקולים המביאים לבחירה בו חלק מעבודת ה' שלנו. דרך אפשרית לחדד הבנה זו יכולה להיווצר באמצעות דיון יזום על השאלה האם לשרת במשך שנה אחת או שנתיים. בדיונים עם בנות בנושא זה ניתן לא פעם לשמוע נימוקים טכניים וחברתיים שונים ("כך כולם עושים"; "אין לי סבלנות להתחיל לימודים באוניברסיטה בשלב זה" ועוד). אך לעתים לא נשמעים נימוקים ערכיים או רוחניים לטובת אחת האופציות (שירות באורך של שנה או שנתיים). באמצעות הדיון על אורך השירות ניתן לעסוק (גם) בצורך לבחון את כל שלבי הבחירה והשירות מתוך מבט ערכי ותורני.